

İMAN İLE VATAN ARASINDAKİ VAROLUŞSAL İRTİBAT BAKIMINDAN ABDÜLFETTAH EFENDİ’NİN ŞİİRİ

Muhammet Altaytaş

Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, maltaytas22@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-4407-9921

DOI: <http://doi.org/10.51331/EB10MA>

GİRİŞ

Yaklaşık on asır boyunca İslâm milletinin mümessili olarak tarihin mihverine yerleşen Selçuklu-Osmanlı çizgisinin son iki asırda etkinliğini yitirip, dağılması ve Batı medeniyetinin etkin bir güç olarak tarihin merkezine yerleşmesi sürecinde sadece vatan toprakları parçalanmamış, Müslüman milletin yüzyıllardır biriktirdiği tarihi hafızası ve şuuru da altüst olmuştur. İnsanın nereden gelip nereye gitmekte olduğu, dünyada bulunuş gayesi, diğer bir ifadeyle hayatının manasına dair bağlandığı kabulleri, onun varoluşunun tarih üstü aşkın manasını, başka bir ifadeyle *dinini* ve *inancını* ifade eder. Öte yandan ikrar edilen iman gereği olarak bilfiil varoluşumuzu kazandığımız tarihî vasatta durmamız gereken bir yer, intisap etmemiz gereken mensubiyetlerimiz vardır. İşte tarihteki bu yere ve mensubiyetlere işaret

eden koordinatları tayin eden unsurların başında vatan ve millet kavramları gelir. Anlaşılacağı üzere *iman* ve *din* insanın aşkın, buna mümasil olarak *vatan* ve *millet* ise tarihî vasattaki varoluşuna ve yerine müteveccihdir.

Bazen birbirinin yerine veya birbirine yakın anlamlarda kullanılan *din* ve *millet* kelimelerinin her ikisi de, Allah'ın ahbine sadakat, rızasına kavuşmak ve selâmete ermek için peygamberleri diliyle kullarına teşrî' buyurduğu, şir'a/kaynak ya da kaynağa götüren şeriat/yoldur.¹ Öte yandan hak dine yani İslâm'a mensubiyet manasında *millet* kelimesi "millet-i İbrâhim" örneğinde olduğu gibi, yalnızca nebiye yani insana izâfe edilir. Ne Allah'a ne de Hz. Peygamber'in ümmetinden birine izâfe edilerek neredeyse hiç kullanılmamıştır. "Dînullah" ya da "dini" denildiği gibi "milletullah" ya da "milleti" denilerek Allah'a da izafe edilmez.² Öte yandan hak din manasında mutlaklığı ifade eden "ed-Dîn", millet kavramından daha genel ve hakikati ifade bakımından daha kesindir.³ Zira Kur'ân-ı Kerim'de "hak", "kayyım" vb. mutlak hakikati ifade eden kavramlar "ed-Din"e izafe edilmektedir. Cürcânî'nin ifadesiyle, "*Din* Allah'a, *millet* peygambere, *mezhep* ise müçtehide nispet edilmiştir."⁴ Öyle anlaşılıyor ki, *din* şeriatın daha ziyade mutlak hakikate yani aşkın ve evrensel boyutuna; *millet* ise topluma, yani tarihî ve müşahhas tarafına müteveccihdir. *Vatan* ve *millet*, *iman* ve *dinin* mütemmim cüzü olması sebebiyle, mümin için varoluşsal bir mana kazanır. Bu sebeple hakikat üzere olmak, *iman* ile *vatan*, *din* ile *millet* arasında "hikmet ve basiretle" kurulacak *tarih şuuru* dediğimiz sıhhatli

1 Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, "m-l-l" md. (Beyrut: Dârü'l-Ma'rifa, 2005).

2 Râgıb el-İsfahânî, "m-l-l" md.

3 Bakara 2/124 ve 135'te Hz. İbrâhim (as.) çocuklarına milleti değil dini tavsiye etmiştir.

4 Cürcânî, *et-Ta'rîfât* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1983), 106-105.

irtibatla kaimdir. Kur'ân-ı Kerim'de "İslâm" olarak adlandırılan Hak din de, istikamet üzere olmanın tarihi güzergâhını tarif eden İbrâhim milleti de, Hz. Âdem'den itibaren bütün çağlarda, peygamberler ve ümmetlerde zincirin birer halkası gibi tek bir dini geleneğe yani *İslâm'a* bağlanır.⁵ Klasik ilim geleneğimizde, başta müfessirler ve kelimciler olmak üzere ulemanın cumhuru hakikat, hidayet ve iman üzere olmanın ve ebedi kurtuluş imkânının İslam dinine ve İbrahim milletine mensubiyet, son peygamberin risâletinden sonra ise bu mensubiyetin son peygambere iman edip Müslüman olma şartına bağlandığı hususunda icma etmişlerdir.⁶

Öyle anlaşıyor ki *vatan*, Müslümanın imanının hasılası olan değerlerini hâkim kıldığı ve sözünün geçtiği, başka bir ifadeyle fetihle *darul-İslam* kıldığı yer, *millet* ise tarihi vasatta Allah katında hak din olan İslâm etrafında toplanmış Müslüman topluluğu ifade eder. Müslümanın vatan üzerindeki hâkimiyetinin derûnî mesnedi nasıl ki kalpteki *iman* ise hariçteki vasıtası da *devlettir*. Bu sebeple "din u devlet mülk ü millet" denilmiş dinin devletle, hâkimiyetin milletle kaim olduğu ifade edilmiştir. Yani tarihte din mensuplarıyla, devlet de milletiyle hayatiyetini sürdürür, varlığını görünür kılar. Bu sebeple vatan, iman, din ve millet kavramlarıyla birlikte devleti zikretmek gerekir. Sonuç itibarıyla Müslüman nazarında *vatan* üzerinde hakimiyetin/devletin kaybı veya *milletin* parçalanması imanın/İslâm'ın kaybına değil fakat vatan ve millet davasının kaybı imanının zaafına vesiledir.

5 Muhammet Altaytaş, "İslâmî Zaviyeden Mehmet Akif'te Vatan, Millet ve Tarih Şuuru," Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar içinde, 387-408 (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014).; Muhammet Altaytaş, "Ali Yakup Cenkçiler ve Balkanlarda Türk Kimliği," *Social and Cultural Integration in Balkans*, ed. Recai Aydın (Ohrid: International Vision University, 2017).

6 Muhammet Altaytaş, *Kur'ân-ı Kerim'de Ehl-i Kitap, İtikadî Açından Yahudilik ve Hristiyanlık* (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2016)

Halk arasında daha ziyade Fettah Efendi diye tanınan Abdülfettah Rauf (1912-1963), icazet aldığı 1934 yılından itibaren daha evvel talebesi olduğu Meddah Medresesinde gerek Kelam ve Akaid müderrisi gerekse idareci olarak 1946 yılına yani medrese kapatılınca kadar vazife yapmıştır. Zira 1945 yılında Yugoslavya'da komünist iktidar hâkim olunca çeşitli dinî müesseseler gibi Meddah Medresesi de kapatılmıştır. Fettah Efendi dönemin mahkemelelerinde yargılanmış, hapis cezasına çarptırılmış fakat davası için mücadeleden bir an olsun geri durmamıştır. Fettah Efendi'nin önce fazıl bir âlim sonra da velûd bir şair olduğu müsellemdir. Balkanlarda asırlarca süren Osmanlı/Türk hâkimiyetinin son bulunduğu, bölgede kadim İslâmî miras ve değerlerin kökten sarsıldığı, dahası komünist iktidarla birlikte İslâm/Müslüman düşmanlığının revaç bulunduğu, bölgedeki Müslümanların vatanlarını terk edip anavatana göç ettiği zor bir dönemde Fettah Efendi ilmiyle, şiiriyle ve tavrıyla şerefli bir mücadele yürütmüştür.

Vatan ruhu ve bedeniyle, dini ve değerleriyle müminin istiklal üzere var olduğu, eman ve güven içinde huzur bulunduğu yerdir. İlginçtir ki bu yerin insanın ayakları altından çekildiğinin hissedildiği zor zamanlarda ruhun/kalbin ve tarihin derinliklerinden gelen, “varlığın meskeni” olan *dil ve edebiyatın* bilhassa *şiirin* önemi artar. Zira sözün, düzyazının artık kifayet etmediği durumlarda İsmet Özel'in deyişiyle “İnsan mısralarda, şiirlerde hiç kimsenin elinden alamayacağı bir “yurt” bulur. Böyle bir yurdu olmasından güven duyar.”⁷ Malum olduğu üzere gerek aşkın gerekse tarihî varoluşu hususunda peygamberler ve kitaplar vasıtasıyla insanlara yapılan ilâhi rehberliğin vasıtası da kelâm yani dildir. Şiir dilin belki de vahye en yakın formlarından biridir. Bu sebeple vatan ve milletin varlığının tehlikeye düştüğü, zaafa uğradığı durumlarda şiire duyulan ihtiyaç ziyadeleşir, zira hemen bütün istiklâl mücadeleleri ifadelerini şiirde bulur ve

7 İsmet Özel, *Şiir Okuma Kılavuzu* (İstanbul: Oğlak, 1994), 33.

istiklâl marşları şiidir. İşte bu zor şartlarda Fettah Efendi yaşadığı derin hüznün ve kederi Mevlâ'sından gayri paylaşacağı, en sadık dost olarak da kâğıdı ve kalemi görmüş, dilinden/gönlünden bir çılgık gibi dökülen kelimeler şiire bürünmüştür. Bu tebliğde yakın zamanda Fettah Efendi'nin şiirlerinin derlendiği külliyat çerçevesinde şiirinde vatan ve iman ile din ve millet arasındaki varoluşsal irtibatı ele alınacaktır.

Fettah Efendi' de Vatan Derdi ve Davası

Mehmet Akif Ersoy gibi Abdülfettah Rauf'un şiirinde de ana tema, ayrılmaz bir bütün olarak “din, iman, vatan ve millet” davasıydı. Şiirlerinin çoğunda, sürekli birbiri ile irtibatlı olarak “vatan, iman, İslâm/din, millet” kavramları ve bu kavramlarla irtibatlı olarak, Allah ve Peygamber sevgisi, Kur'an, cân, canan, ezan, mescid, cami, mabed, mihrap, şehadet, gaza, gazi, medrese, makber, kabristan, türbe gibi dini inançlar ile millî şiar ve değerlerin sürekli tekrarı da bunun göstergesidir. Yayımlanmış altı şiir kitabından üçüne vatana atıfta bulunan isimler⁸ verilmesi de dikkate değerdir. Şiirlerinde Abdülfettah Efendi'yi “âh u figân”la inleyen mısralar onun için edebiyat değil, vatan ve iman derdinin ve aşkının bir yansımasıydı:

Gerçi şâ'ir değilim benzemiyor şi'ire sözüm

Bildiğim âh u figandır vü nasibim efgân”;

Gittin ebediyyen bize sen kalmadın eyvah

Hatta veriyor kalbe kasâvet adın eyvah”

Kalemi ve beyaz sahifeleri onun hasbihâl ettiği, en samimi dert ortakları ve gönül sırdaşlarıdır. Derdini dökerken tercümanı

8 Üç eserinin ismi şöyledir: *Ey Yurdum, Yine Vatan İçin, Vardar.*

9 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2021), 12.

dildir, şiidir ve edebiyattır. Bu bağlamda Türkçe’de dil kelimesi-
nin hem lisan hem dîl yani kalp/gönül kelimeleriyle yakın alaka-
sı dikkate değerdir:

*Dertten anlar kalemim dertlerimi dinlettim
Bir ağaç parçasıyken derdim ile inlettim
Ey beyaz sahifeler yazdım kara yazımı
Bu kara bahtın kara yazısıyla kirlettim.”
Kimseler bilmez iken kalbime girip bildin
Her ne söylersem sana anlatmaya kabildin
Ey derdimin ortağı ey gönlümün sırdaşı
Kimsesiz kalmış gaib kalbime sen dâhildin
Hüznüme bir dil verdin dilime bir ses verip
Gönlümün tercümanı sen duygumu anlattın
Volkanik bir ateşle yazdın coşkun kalbimi
Kalbimin ateşiyle yürekleri dağlattın.¹⁰*

Fettah Efendi’yi bunca feryad u figâna sevk eden gerçeklik, vata-
nın artık “kucağında yâd elleri” barındırmasıdır. Öyle ki o, kadîm
ve asil vatan ile kucağında yâd elleri barındıran vatanı birbirinden
ayırır ve ikincisini vefasızlıkla suçlar. Ona “sevgisinin söndüğünü”
ilan eder, kendisine yâr olan kadim vatan ise artık gönlünde taşı-
dığı hüznün ve keder vesilesi olan hasret dolu bir mazidir. Şair nez-
dinde, artık ellerin olduğu için vatanın tadı kalmamış hatta vatan
kalbe kasavet vermeye başlamıştır.”¹¹ “Vefasız Yurda İlan-ı Nefret”
başlıklı şiirinde artık vatan olmaktan çıktığı için vefasızlıkla suçla-
dığı yurduna nefretini ilan eder. “*Ey dedelerden miras benim vefasız
yurdum/Sana artık sevgimin söndüğünü duyurdum.*” dedikten sonra
derin hüznünü ve çaresizliğini dile getirir. “*Ey gurbetzede gönlüm*

10 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 55.

11 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 20.

*vatan garib sen garib/Dağ taş garip burada hep çayır çimen garib/Bahar garib, gül garib, bülbül ü gülşen garib/Güneş garib, ay garib vatan garib ben garib*¹² Şair gönlündeki kadim vatanı ise ağyardan adeta kıskanır: “*Toprak üstü bir cehennem olsun ağyara vatan/Toprak altı cennet olsun bu gazi var yatan.*”

Bu acı ve hüznünü dilden dile dökmek üzere Üsküp, Manastır, Koçana gibi hemen birçok şehir ve belde için ağıtlar yakmıştır. Manastır için şöyle seslenir meselâ: “*Tekbir ü ezan nağmesi susmuşsa da daim/İkrar-ı Hüda heykeli beş altı minarât/ Tevhid-i Hüda namına bir hüccet-i kaim/Etmekte yine Rabbini bî-velvele isbat*”

Fettah Efendi, yaşadığı dönemde vatanın elden çıktığını vatanla irtibatlı bütün değerlerin tehlikede olduğunu ısrarla ve tekraren vurgulamaktadır. Bunun da kendisine derinden tesir ettiği hatta bütün hâlet-i ruhiyesini tayin ettiği anlaşılmaktadır. Bununla beraber vatanın kaybının dünya-ahiret sonuçlarını anlatmaya ve mensup olduğu millete vatan ve iman şuurunu ve sorumluluklarını hatırlatmaya devam eder, bu konuda Rabb’inin inayet ve yardımına iltica eder:

*Çiğnendi vatan cenneti baştanbaşa eyvah
Ancak bize imdad edecek merhametullah*¹³
*Bir milletin mahvoldu beş asırlık hayatı
Yıkıldı bin emekle kurduğu kainatı*¹⁴
*Geçip gitmiş asıl sahipleri ıssız kalan yurdum.
Senin öksüz huzurunda bugün bikes kalıp durdum.*¹⁵

12 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 27.

13 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2023), 150.

14 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022), 55.

15 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 13.

Ey Yıldırım'ın bizlere bir andacı Üsküb

Çıktın elimizden bu kader pek acı Üsküb"¹⁶

Söz döner dolaşır nihayetinde yine vatana gelir: *Dönüp düğüm-
leniyor nazmuma kelim-i vatan/Garibim işte garip yok mudur
peyâm-ı vatan?*¹⁷, “Zavallı yurdumu bastı esafil-i husema/Figân edip
diyorum yok mu intikam-ı vatan”¹⁸ Fettah Efendi’in şiiri elbette
sadece vatan için efgân değil buna paralel olarak aynı zamanda
hakka irşad ve niyaz vesilesidir:

Hasm-ı din! Hasm-ı vatan! Kendine gel de uslan

Nazm-ı naçizim ile hak yola irşad ederim.

Bakarım göklere de Hâlık'ımı yâd ederim.

*Arz-ı hâl eyleyerek dert ile feryâd ederim.*¹⁹

“Ağuş-ı vatanda yatıyor işte ecanib

Sarmış bütün âfâkımızı zül ile zulmet

Ya Rab acı! Gönder bize lem'a-i rahmet”²⁰

Nihayetinde vatan ve milletin selameti için başta gençler olmak
üzere milletine önce dini, imanı, Kur'an'ı, mescid ile mihrabı tav-
siye eden Fettah Efendi, sonra da din ü vatan için gece gündüz
çalışmayı tavsiye eder: “İsterseniz i'lây-ı vatan, feyz-i teâlî/Gayret
gece gündüz edelim kesb-i meâlî”.²¹ Yine başka bir şiirinde gençlere
Allah rızası için hakikat yolunda çalışmayı, vatanlarına ihtimam
göstermeyi ve insanlığa şefkat ile bakarak kardeşlik üzere maişet
yolunda çalışmayı tavsiye eder.²²

16 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 20.

17 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 65.

18 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 65.

19 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 14.

20 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 61.

21 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 15.

22 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 57.

Son nefesine kadar vatan ve millet derdi ve davası ile yaşayan şair mezar taşına yazılmak üzere bir nevi vasiyet olarak kaleme aldığı şiirinde de vatan ve milleti zikreder: “*Bir merd-i vatandı diye kalplere yazılsın/Çöllerde kalan millete yıldızdı mübarek*”²³

Fettah Efendi’de Vatan ve Millet ile İman ve Din Arasındaki Münasebet

Giriş bölümünde dile getirdiğimiz üzere kadim İslâm anlayışımızda ve bilhassa Osmanlı Türk hayatında *vatan*, *iman*, *din*, *millet* ve *devlet* kavramları birbirinden ayrı düşünülemeyen deyim yerindeyse aynı gerçekliğin mütemmim cüzleridir. Bu, teoriye ihtiyaç hissettirmeyecek kadar açık ve yaşayan bir şuur hali idi. Bizim vatan ve iman meselesini teorize etmemiz bu kadim şuurumuzun parçalanması, sudan çıkmış balık misali, vatan ve milletimizin tehlikeye girmesiyle belirginleşmiştir. İşte Osmanlı kültür ve eğitim ortamında şahsiyet bulmuş Fettah Efendi’nin şiirinde de bu şuurun çok güçlü olduğunu görüyoruz. Bu sebeple “din, iman, vatan ve millet” kavramları şiirlerinde sıklıkla ve çoğu zaman birbiriyle irtibatlı olarak aynı davanın/derdin bir ifadesi olarak sürekli dile getirilir.

“Hürriyet-i iman” ile “İhyâ-yı vatan” davası beraberce zikredildikten sonra “*Artık ne vatan var ne din var elimizde/Yok yok bir emel lem’ası müstakbelimizde*”²⁴ diyerek vatan ile dinin kaderini birbirine bağlar. Bir başka şiirinde “*Kime bel bağlayayım söyle nice ağlayayım/Ne vatan kaldı ne din kaldı ne millet kaldı.*”, diyerek vatan gidince dinin de milletin de gittiğine işaret ederek bu üçünün birbirinden bağımsız olmadığına vurgu yapar.²⁵

23 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 123

24 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 28,29; *Zulmetten Nura*, 165.

25 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 165.

Şaire göre vatanın elden çıkması sadece birkaç binanın harap olması değil dinin ve Kur'an-ı Kerim'in yıkılmasıdır. Zira “Yıkılan binâ değil koca din/ Yıkılan bir kitab-ı Rabb-i Mübin”.²⁶ Fettah Efen- di'nin vatan ile dinin kaderini birbiriyle irtibatlandıran bu tasavvuru Mehmet Akif'in “Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu/Bu da çiğnen- di mi, çiğnendi demek şer‘-i mübîn”²⁷ mısralarındaki şuurun aynısıdır. Zira Akif'e göre de, “Şer‘-i ma'sûmun son yurdu” olan şu vatan toprakları- nın işgali ve çiğnenmesi İslâm'ın çiğnenmesi mânasına gelir.

Bu sebeple vatana sadakat nasıl izzet vesilesi ise makam ve mev- ki uğruna vatana ihanet de en büyük cehalet ve zillettir. Zemini olduğu millet, ezan, mabed, izzet ve haysiyet gibi yüce değerler- le vatan, adeta şairin varlığına ev sahipliği yapan varoluşsal bir gerçekliktir. Dert söyler şiiirinde şöyle seslenir:

*Milletimi ezdiler yüreğimi büzdüler
Her düzeni bozdular niçin ben yaşıyorum”
Ses yok ezanlarından usandım çanlarından
Domuz çobanlarından niçin ben yaşıyorum”
Kapandı her medresem saçtı deniz deniz sem
Kahpeyim ağlamazsam niçin ben yaşıyorum”
Nerde yüce mabedim bir izini göremedim
Öz yurdumu seçmedim niçin ben yaşıyorum.”²⁸*

Şair vatan ve milletin sıhhat ve selameti ile kendi sıhhat ve se- lametini birbirinden ayrı tutmaz: Bir yerde “Yurdum gibi ruhen beden en harabım”²⁹ diye dertlenirken bir başka şiiirinde “Millet

26 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 79.

27 Mehmet Akif Ersoy, “Süleymaniye Kürsüsünde”, *Safahat*, haz. M. Ertuğrul Düzdağ (İstanbul: 1999), 194.

28 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe, Sevba Abdula (Üs- küp: IDEFE Yayınları, 2022), 117.

29 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 30.

*diyerek cismimi zindanda çürüttüm/Dinim diyerek kinle didiştım ve boğuştuım*³⁰, der.

Yine şairin tasavvurunda tarihi, vatanı ve milleti tebci ve teyid etmek aynı zamanda Hakk'ı ikame etmektir. Zira bir şiirinde *"Hakkı biz kuvvet ü kudret ile teyid edelim/Şanlı tarihimizi şan ile te'bid edelim/Vatanın satvet ü ikbalini tezyid edelim/Haşre dek debe-debe-i milleti temdîd edelim"*³¹, diye seslenir.

Şaire göre millet dine istinad etmektedir. Avrupa'ya aldanıp dinin izzet ve namusu çiğnenince şeref, tarih, millet kalmamış, millet olma hususiyetlerini yitiren topluluk tavşan sürüsü gibi dağılmıştır. Nihayetinde dinsizliğin neticesi zillet olmuştur: *"Koca bir milleti zillet eziyor mahvediyor/ Bulamam milletime izzete bir râh acırım"*³²

Şair sadece Makedonya'yı vatanı olarak görmez. İslâm ümmetinin bütün unsurlarının yaşadığı, başka bir deyişle daru'l-İslâm'ın her bir köşesinin, ülkelerinin ve şehirlerinin derdiyle hemhâl olmuş; nerede bir zulüm ve işgal varsa hemen hepsine dair şiirler yazmıştır. Meselâ Makedonya'da Üsküp, Vrapçište, Koçana, Bilaça, Manastır gibi şehirler adına şiirler yazdığı gibi Cezayir, Filistin, Kırım, Mısır, İstanbul, Şam, Kudüs, Humus gibi Müslüman memleketleri için de şiirler yazmıştır. Paşa Yiğit gibi fatihleri anmış, İslâm vatanının meseleleriyle hemhal olan dert ve dava ortaklarını unutmamıştır. Bu bağlamda Mehmet Akif, Mehmet Fikri, Necip Fazıl, Ali Ulvi Kurucu, Yahya Kemal, dostu Kemal Aruçi gibi isimlere de müstakil şiirler yazmıştır.

Fettah Efendi'nin tasavvurunda bir topluluk tevhid merkezli İslâmî değerler, kavramlar, semboller, özetle Müslümanca bir hayat neticesinde millet mertebesine terfi eder ve bir toprak

30 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 28.

31 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 14.

32 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 62.

parçasını vatan kılar. Ona göre milletin temel vasıfları “Hakk’a tapmak³³, imanla kardeş olmak ve şüheda oğlu olma şuurunu kuşanmak” gibi hususlardır. Şiirlerinde “minareden yükselen Allâhu ekberler”, “Allah’ı tevhid eyleyen mihrâb u minberler”³⁴; Mabud’umu tevhid eden şanlı ezanlar/ mahfil ile minberler, makberler,³⁵; türbeler, kabristanlar, yeraltındaki ölümler, şehitler, gaziler, mescidler³⁶, medreseler, yani bütün Osmanlı/Türk/İslâm mirası, bir toprak parçasının vatan ve bir insan topluluğunun millet oluşunun alâmetleridir. Bu sebeple sadece vatanın ve milletin değil aynı zamanda, imanının ve dinin selameti bakımından da her birinin muhafazası için hassasiyet ve gayret göstermek gereklidir. “Vatan sevgisi imandandır”³⁷ hadis-i şerifi bu hakikatin veciz ifadesidir. Mehmet Akif’te de olduğu gibi Fethah Efendi’de de adeta “vatan cennet, cennet vatan” olmakla itikadi bir hüviyet kazanır. “Şehid yurdu ve gazi otağı bu kutlu yurt”³⁸, vatanıdır, cennettir, ana kucağıdır, yar-ı dildir, yârin cemâl-i pâkındır, canandır. Vatan anaya benzetilir: “Hiç annesini bir oğul ağyara verir mi/Verdik bize layık bu mesâib bu şedâ’id.”³⁹ Bu sebeple mümin candan geçer lakin vatandan vaz geçmez, ya istiklâli ya da ölümü tercih eder: “Gülşen olmazsa bu vatan makberin olsun”⁴⁰ der. Mehmet Akif’in “Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüda/Etmesin

33 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 15.

34 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 13.

35 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 21.

36 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 75-77.

37 “Vatan sevgisi imandandır” hadîsi bazı hadis alimlerine göre mevzû, fakat manası sahih; bazılarına göre ise hem lafzen hem de manen sahihtir; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbâs 'ammâ İştēhere mine'l-Ehâdîs 'alâ Elsineti'n-Nâs*, cilt 1 (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1932), 340-341.

38 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 135.

39 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 21.

40 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 152.

tek vatanımdan beni dünyada cüda”, mısraları da aynı tasavvurun farklı bir ifadesidir.

Vatan ve Millet Davasının Varoluşsal Boyutları

Yukarıda tarif edildiği üzere, vatan ve millet, iman ve İslâm'ın müttemmim cüz'ü olunca, şair nazarında varoluşsal bir mahiyet kazanır. Öteden beri aynı tabii hâlinde olmasına rağmen vatanın manzarası, bir yandan nâzırın nazarına göre şekillenirken diğer yandan nâzırın halet-i ruhiyesini şekillendiriyor. Kendi ifade- siyle: “*Kainat aynı hep hayat aynı/Herkesin başka başkadır bakışı/ Dökülür hepsi bir büyük denize/Her çayın ayrı ayrıdır akışı*”.⁴¹ Şair nazarında güzelim tabiat, bahar, dağlar, taşlar, Vardar nehri dahi kendisi gibi vatan ve milletin kaybına ağlayıp gözyaşı dökmek- tedir. Zira yâd ellere esir düşen vatan topraklarında çağlayan ır- maklar, nehirler, ötüşen kuşlar, baharla yeşillenen, çiçeklenen tabiat hem kederlidir hem de kendisi için sevinç değil hüznün vesilesidir:

*Bu toprakta çiçekler yaşlı bir yüz rengini bağlar
Bu yerlerde sular bir şehka-i hicrân ile çağlar
Müsel sel türbelerdir pür-keder seyrettiğim dağlar
Serapâ sanki kabristana dönmüş muzmahil bağlar
Çıkan sesler heder olmuş hayatta Müslümân ağlar
Bu coşkun hıçkırıklı giryeler vicdanları dağlar.”⁴²
Müslümana derd ü mâtemhâne olmuş bir vatan”⁴³*

41 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 106.

42 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 17.

43 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 25.

Fettah Efendi'ye göre Vardar'ın çağlayışı gözyaşını andırır: “*Bir gözyaşı sükûnu ile Vardar'ın akar/Lakin bu su ateş mi nedir sineler yakar/Maziyi tahayyüle daldıkça pür-keder/Haşmetli, şanlı duyğuma altın kanat takar*”⁴⁴ Çoğu şiirinde vatanın herhangi bir köşesine bakarak kendi hâlet-i ruhiyesi ve selametiyle, vatanın ahvalini ve selametini özdeşleştirerek anlatır. Kendinden bahsederken vatan-
dan veya vatandan bahsederken kendinden bahseder.⁴⁵ Bir şiiri-
nin başlığında ifade ettiği üzere adeta; vatanını kendi, kendini de
vatanı olarak görür.⁴⁶ “*Yurdum gibi ruhen bedenlen harabım*”⁴⁷ der.
Öte yandan “*Ahval-i vatan, âlem-i İslâm perişan*”⁴⁸ diyerek âlem-i
İslâm ile ahval-i vatan arasında da doğrudan bir alaka kurar.

Fettah Efendi, birçok şiirinde tabiat ile kendi derdi ve halet-i ru-
hiyesi ile olan irtibatı derinleştirir. Zira kendisi gibi iklim de va-
tan derdiyle kederlidir: “*Gönlüm gibi baktım ki havalar da kapan-
dı/Ruhum yine hüsrânını feryâd ile andı*”⁴⁹ “*Yağmur yağıyor bağda
yetim kaldı çiçekler/Gönlüm bu mükedder havadan neş'e mi bekler*”⁵⁰
Bu sebeple Fettah Efendi gelen baharın güzellik ve neşesine ken-
dini kaptırıp bir an dahi olsa vatanını unutarak sevince dalmak-
tan dolayı utanır ve kendini ayıplar. Baharda hazanı ve hüznü
yaşar: “*Bir Garibin Baharda Hazan Duyguları*” başlıklı şiirinde bu
durumu şöyle dile getirir:

Yurdumda garib olduğumu bir dem unuttum

Haşmetli baharın ulu dünyasını tuttum

Birdenbire bir silkinerek hale bakınca

44 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 35.

45 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 37.

46 “Yurdumda Ben ve Bende Yurdum,” *Ey Yurdum*, 18.

47 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 30.

48 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 52.

49 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 41.

50 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 41.

*Vallah bu hicranlı esaretten utandım.
Bin tevbe bugün güldüğüme ey ulu Allah
Vardar ki bugün neş'eli bir ses ile çağlar
Billah o neş'e bu hazin kalbimi dağlar.
Ahfadıma bilmem kalacak mı bu güzel yurd
Ruhum buna bin hasret ü hüsrân ile ağlar.”⁵¹*

Vrapçıste'ye bahar gelmiştir, deresi gürül çağlamakta, kuşlar ötüşmektedir. Laleler çiçekler açmış her ağacın yaprağı rengârenk süslenmiştir. Fakat bütün bunlar şaire neşe değil hüznün ve acı vermektedir. Zira yâd ellere kalan bu vatanda ötüşen kuşların, çağlayan derelerin vatanı işgal edenlere konser vermesi ihtimali gönlüne ağır gelir. Çaresizlik içinde Rabb'ine yalvarır: “Ey ölü toprağa, solmuş çiçeğe/Kuru ormanlara can-bahş Allah!/Bize de hubb-ı vatan ver canlat/Yoksa bu böyle giderse eyvah!”⁵²

Varoluşuna tesiri bakımından Fettah Efendi nazında Vardar'ın apayrı bir yeri vardır. Kendisine bir kitap dolusu şiir yazmıştır. Zira bütün tabiat gibi Vardar da kendisi gibi dertlidir, dert ortağıdır, şairin yoldaşı ve derdinin tercümanıdır:

*Derdi derdime uygun kimsesiz garip Vardar
Hangi dağın kalbinden dökülen gözyaşısın
Benim de gözyaşımın mutlaka yoldaşısın”⁵³
İnle durma derdini bu sonsuz derdime kat
Kalpten kopan ahları senin âhında yaşat
Gurbet ü hicranla sen ben gibi ağla ağlat
Yerde yoksa atalar göklerde dinler Vardar”
Geçmişin destanını dinlerim ben sesinden*

51 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 52.

52 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 79-80.

53 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 13.

*Tarihimin ezeli nevâsı çoşkun Vardar*⁵⁴

“Bir ümmetin tarihi bir milletin kulübü

*Renginde ahenginde yaşatan gerçek Vardar*⁵⁵

Vardar’a bugün bile üç beş dakika kulak verseniz Fettah Efendi’nin Vardar’la uzun söyleşilerinin manasını hissedebilirsiniz. Zira vatan toprakları üzerinde ata yadigârı eserler harap olsa, siyasi iklim değişse de Vardar asırlardır çağıladığı şekilde, o oldukça tanıdık ve güven veren sesiyle çağlamaya devam etmektedir. Onun için Vardar, şairin güvenerek yakınlık kuracağı, içini rahatlıkla dökeceği ve dertleşeceği kadim ve vefalı bir dosttur. Ki vatanına sadakatle bağlı olanlara üzerindeki kadîm köprüleriyle Vardar hâlâ çok şey hatırlatmakta ve anlatmaktadır. Şaire göre Vardar, göç edip vatani terk edenler, ona ihanet edenler veya vatani işgal edenler gibi vefasız veya düşman değildir.

Anavatanın ve İstanbul’un Hâli

Klasik dönemin şuurunun bir devamı olarak Fettah Efendi nazârında da Üsküp, Kosova, Manastır, Makedonya yani bütün âlem-i İslâm, bütün daru’l-İslâm coğrafyası İslâm vatanının bir parçası veya şubesi, ırklarına bakılmaksızın bütün Müslüman unsurlar da İslâm milletin mensubudur. Fakat payitahtın merkezi İstanbul anavatandır. Bu sebeple şair nezdinde İstanbul’un yeri ayrıdır.

Fettah Efendi İstanbul üzerine birkaç şiir yazmıştır. İstanbul’un ilkin Mekke’nin ufkunda parlayan Medine’de doğan iman ve hamîyyet ateşinden iktibasla vatan olduğunu, beş yüzyıl cihana nur saçan ulu rehber Hz. Muhammed’in (as) aşkıyla imanın feyziyle çağıladığını dile getirmiştir.⁵⁶

54 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 15.

55 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 18.

56 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 26.

Fettah Efendi'nin yaşadığı dönemde Üsküp gibi İstanbul da o kadim ve asil vatan olmaktan uzaklaşmıştır. Zira artık İstanbul'da ne Selim'in İbn Kemal'i ne Süleyman'ın Ebu's-Suud'u vardır. Artık nesiller karışmış, tarihler değişmiş, imanın ışığı sönmüş, İstanbul sûreten âdeta Paris'e dönmüştür. Rum kalkar kültür namına Türk İslâm'ına küfrederek, Kur'an'a Arap düzmesi, şeriata çöl yasası der. Yahudi ve Rumlar İslâm ilinde salyangoz satarlar.⁵⁷ Kaleme aldığı uzunca İstanbul⁵⁸ şiirinde şu türden mısralara rastlıyoruz.

*Minare diktiği Ayasofya
Tekrar mı haçını ettiler ihya
Tevhidi yurdunda ezsın mi teslis?
Müslüman ufkunu etsin mi telvis?
İslam'ın ruhuyla sen canlat bizi
Yazıktır, silinsin bu yurttan izi”
Ey ümmet! Örneği tarihinde bul
O zaman hak olur sana İstanbul.*

İstanbul'un o haşmetli saltanatlı günlerini hasretle yâd ettikten sonra şair, “*Nerde dünkü o muazzam revnak/Nerde dünkü o aşk u şevk-i hak.*” diye yakınır ve şöyle dua eder: “*Ya Rabb! Dünleri bugüne çevir!/Önümdaki bu zalim sedleri devir!*”⁵⁹

Anavatanda Demokrat Parti iktidarı sonrası, dinî değerlere yeniden müsamaha gösterilmesini bir umut olarak gören Fettah Efendi, Menderes'in idamı üzerine yazdığı bir şiirinde, ezanın aslına dönmesini, medeniyetin hak din ile buluşması, kovulmuş olan Müslümanlığın Türk iline yeniden doğması, yiğit Türk'ü bağlayan zincirlerin kırılması olarak değerlendirir.”⁶⁰

57 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 30-34.

58 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 26-38.

59 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 65.

60 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 134, 135.

Özetle Fettah Efendi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Anavatanda İslâm dini ve kültürünün gerileterek Batılılaşmayı şiar edinmesinden son derece mustarıptır. Zira ona göre İslâm yoksa ne vatanın ne anavatanın ne de Müslüman milletin devamı mümkündür. Bu sebeple Fettah Efendi'nin bütün derdi, davası ve duası İstanbul'un ve bütünüyle Anavatanın yeniden özüyle, tarihi mirasıyla buluşmasıdır.

Vatandan Göç Edenler

Makedonya bölgesinde Osmanlı hâkimiyetinin akamete uğramasıyla bilhassa 1945'te kurulan yeni rejimin Müslümanlara ve İslâmî değerler karşı baskıları sebebiyle anavatana göçler hızlanmıştır. Makedonya ve Kosova bölgesinde sadece 1955 ve 1956 yılları arasında resmi rakamlara göre iki yüz bin kişinin üzerinde Müslüman Türk ve Arnavut Türkiye'ye göç etmiştir.⁶¹ Kemal Aruçi gibi Fettah Efendi de göç etmek yerine mücadele etmeyi, direnmeyi ve burada ecdat yadigârı tarihi mirası ve kültürü muhafaza etmeyi dinî ve tarihî bir mesuliyet olarak addetmişler ve bu yönde fetvalar vermişlerdir. Bu sebeple şair göç eden Müslüman kardeşlerine oldukça kırgındır. Zira o çoğu zaman umutsuzluğa kapılsa da elden çıkan vatani yeniden ele geçirmek için son nefese kadar mücadele edilmesi gerektiği kanaatindedir. Bu sebeple vatanını terk eden kardeşleri, arkadaşları ve komşuları şairin hem umutsuzluğunu tetiklemekte hem öfke ve kırgınlık vesilesi olmaktadır.

“Hürriyet-i iman” ve “İhya-yı vatan” için bunca felaket ve zorluklara katlandıktan sonra anavatana göçenlere serzenişlerini şu türden mısralarla getir:

61 Sevba Abdula, “Balkanlarda Müslüman Kimliği: Ulus/Öteki, Resmi İdeolojiler ve İslâm Dünyası”, ed. Lütfi Sunar, *Çağdaş Dönemde Müslüman Düşünce-Balkanlar*, YTB Yayınları, 2021.

*Millet gidiyor terk-i vatan eyledi eyvah
 Bir lerze-i haşyet de mi yok ey büyük Allah
 Bir Lem'a-i iman da mı yok sinelerinde
 Bir zerre-i iman da mı yok sinelerinde
 Terk etmedeler mescidi, meyhane mi olsun
 Sarhoşlara kandilleri peymane mi olsun*

*Beş yüz sene Allah'ı anan bunca minarât
 Düşsün de gömülsün mü kara toprağa heyhat"⁶²
 Mabudumu tevhid eden o şanlı ezanlar
 Sussun mu mü'ebbed bu ilahi heyecanlar
 Yıldızları ağuşuna almış ulu Vardar
 Küffara mı şarkı okusun şevk ile her bâr
 Dağlar dereler meşcereler hasma mı kalsın
 Cennet ovalar şen yuvalar küfre mi dalsın"⁶³*

Bazı şiirlerinde göçe engel olmak için yukarıdaki gibi iknaî bir üslup kullanırken, ikazlarının tesirsiz kaldığını düşündüğü zamanlarda tenkitlerini sertleştirir:

*Bir yurdu nasıl düşmana peşkeş ediyorlar
 Hicret diye yâ Rab niye bilmem gidiyorlar
 Milyonla şehidin kanı ecsadı emanet
 Billah emanet durunuz ey koca millet"⁶⁴
 Beş yüz senelik hatıra var toprağımızda
 Beş yüz senenin nağmesi var her yaprağımızda"⁶⁵*

62 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 20

63 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 21.

64 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 22.

65 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 21.

*Ey koskoca tarihi ezip çiğneyen ümmet
 Nefret size la'net size la'net
 Kan can demeyip fethederek aldı o erler
 Mirâs-ı Muhammed'di size elbet o yerler.”⁶⁶
 Hacle olmazsa vatanın makberin olsun
 Kalbin gibi kabrin de şehâmet ile dolsun
 Kardeş kardeşi bırakır mehcûr u mükedder
 Aklında değil â ne ma'bed ne de makber⁶⁷*

Vardar'la dertleşirken göç edenleri vefasızlıkla suçlayarak Vardar'a şikâyet eder: “Vefalı ataların vefasız evlatları/Hicret diye kaçıyor şimdi geçti eski tadları/Beş yüz yılın tarihi battı batsın adları/Şimdi sana bakmıyor ağyara kalan Vardar”. Benzer şekilde bazen bir türbe başında vatan derdini paylaşıırken vatanın tarumar olduğundan, kabristanların bile yok edildiğinden bahsettikten sonra yaşayan Müslümanların da göçüp gittiklerinden dolayı onları şikâyet eder.⁶⁸

Sert gibi görünen bu söylemlerin nasıl çaresiz, mahzun bir hallet-i ruhiyede dile getirdiğini tasavvur edince hem şairi hem de çektiği acıları anlayabiliriz. Zira vatan üzerinde milletin hâkimiyetinin, dinî değerlerin ve mirasın kaybından sonra, bu derin hüznün ve umutsuzluk ortamında şair, belki de en çok ihtiyaç duyduğu bir dönemde arkadaşlarının, komşularının, din kardeşlerinin vatanı terk etmeleri kendisi için ziyadesiyle ıstırap vesilesi olmuştur.

66 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 25.

67 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 26.

68 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 74.

Havf ile Reca Arasında Vatan Davası

Fettah Efendi beş asırlık şanlı mazinin ardından vatanın elden çıkmasını milletin dağılmasını kabullenmemekte elinden geldiğince imkân nispetinde mücadeleyi tercih etmektedir. Bu mücadele sırasında zaman zaman hüznün, keder ve umutsuzluğa kapılmakta, bazen de önce Allah'tan, sonra da tarihten aldığı güçle mücadelesini keskinleştirmekte, umudunu yeşertmektedir. “*Ruhum buna bin hasret ü hüsrân ile ağlar.*”⁶⁹ mısraında da dile getirdiği üzere onun için mazi, hem özlem hem de kayıp manasıyla tam bir hasrettir:

*Ey vatan özledim hep hâkini eflâkini
Abını, mehtabını, ebnây-ı cevhernâkini.”⁷⁰
Maziyi unutmam o benim şehper-i bâlim
Maziyi unutmam o benim rehber-i halim
Maziyi unutmam o benim mürşid-i âtim
Mazi o benim me’kes-i esrar-ı hayatım.”⁷¹
Yine hasretle geçmişi andım
Geçmişimle bugün de aldandım
Bir dakika dönüp dönüp geriye
Aldığım feyz ü hazla canlandım
Neydi ya Rab o zinde devr-i şebab
Ya nedir olduğum bu devr-i harab”⁷²*

Bazı mısralarında umutsuzluğun dozu artmaktadır. “Sönüp gitmiş ocağım tütmez olmuştur/Solup gitmiş bağımnda çimen bitmez olmuştur./Nasıl bir neşe bulsam bu dertli hayatımda/Ümmîdim hiç

⁶⁹ Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 52.

⁷⁰ Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 22.

⁷¹ Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 163.

⁷² Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 106.

*kalmadı kimse teselli etmez*⁷³ gibi mısraları bu misaldir. Zira bir zamanlar üç kıtada güneşler doğar iken bugün ise nişansız, şansız olarak hilal batmaktadır. Ataları meydanlarda şanlı at sürmüş iken bugün artık ne at ne de meydan kalmıştır.⁷⁴

Vatanın içine düştüğü hal-i pür melâle ilaveten dost ve tanıdıklarının tavırları da zaman zaman umutsuzluğunu tetiklemiştir. Meselâ medreseden arkadaşlarından ve talebelerinden de çürük elmalar çıktığına işaret eder. Zira Hakk'ı tanıtmak için okuttuğu bazı talebeler tuğyana düşerek şeytanın kalfası olmuştur. Beraber derse devam ettiği dostlarından bazıları yakine ermiş bazıları vesveseye tutulmuştur. Aynı dersleri almalarına rağmen mahsul başka olmuş, kimi o yana kimi bu yana savrulmuş nihayetinde kendisine hasım olmuşlardır.⁷⁵ Yukarıda da işaret ettiğimiz üzere asırlarca vatan toprakları üzerinde mukim olmuş milletin evlatlarının, komşularının, dostlarının vatanlarını ve kendilerini adeta yüz üstü bırakarak anavatana göç etmeleri de kendisine ağır gelmiş ve kederine keder katmıştır.

Fettah Efendi'de genelde yeis ve keder hâlinin ön planda olduğu görülse de umudunun yeşerdiği şiirleri de mevcuttur. Özellikle Müslümanların yoğun olduğu, örf ve adetleriyle dinini yaşadığı köylere gittiğinde umudu canlanır, neşelenir, halet-i ruhiyesi düzelir. 1947 yılında Koçana kazasının Bilaça köyüne gittiğinde bunu görüyoruz:

*Dilerim ulu Rabb'imden niyaz ettim ta kalbimden
O büyük şah-ı gaybimden değmesin bir kem el Bilaça
Bu mübârek altın ova burada her şen yuva
Müslüman'a kalsın me'va gelmesin bir hâlel Bilaça*

73 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 23.

74 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 23.

75 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 36.

Beni çektin sen koynuna konuklamazsan boynuna

*Geldim sana neş'e ile yeşil Bilaça güzel Bilaça*⁷⁶

Umudunun iyice kırıldığı zamanlarda hemen Rabb'nin "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin"⁷⁷ emrini hatırlar, O'na sığınır. Zira o Allah'tan umut kesilmeyeceğinin, yalnızca kâfirlerin O'ndan umudunu yitireceğinin⁷⁸ şuurundadır.

Muhakkar bir kul isem de ümidvarım o Şahımdan

*Hayır! Noksan-ı rahmet i'tikad etmem ilahımdan*⁷⁹

Sensin Allah'ım, yok başka dergahım benim

*Hiç ümid etmez miyim ben Hâlık'ım Gaffâr iken.*⁸⁰

Fettah Efendi'nin hâli, itikadı gereği "beyne'l-havf ve'r-reca" dediğimiz korku ve umut arasında olmaktır. Umudunu yitirmez. Her ne kadar derd ü felaketle perişan vaziyette ise de şair bir gün amellerinin parlayacağını ummaktadır.

Hâlini külün altında kalan ateşe benzetir. İstiklâl ateşinin sönmeyeceğini ifade eder:

Kinleri karşılayan din dolu vicdanım var

Ye'si hüsrân tanıtan bir ulu Kur'an'ım var

Haklıya yardım eden Tanrı'ya imanım var

*Yine bir gün umarım parlayacak âmâlim*⁸¹

76 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 24.

77 "De ki: 'Ey haddi aşarak nefislerine karşı israf etmiş olan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.'" (Zümer 39/53)

78 "...Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin; doğrusu kâfirlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez." (Yûsuf 12/87)

79 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 50.

80 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 41.

81 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 31. Maalesef günümüzde Bilaça Müslüman

O şiirlerinin çoğunda, çaresiz kaldığı durumlarda Rabbine sığınır, dua eder. Dualarında sadece kendi için değil vatanı için de Allah'a yakarır: “Yurdumda bu hicrân u elem sesleri dinsin/Arşından ilâhî bu yere rahmetin insin”⁸²; “Çoşsa bütün udvân ve kuşatsa bütün âlâm/Mahvolmayacaktır ebedî âlem-i İslâm”/“Lâl olmayacak da'vet-i ra'nâ-yı Muhammed/Leme'ân edecek gün gibi ma'na-yı Muhammed”.⁸³

Şair geriye dönüp zaman zaman kendi hayatının muhasebesini ve değerlendirmesini de yapar. Nihayetinde elinde kalan netice çok tatmin edici görünmez kendisine. Gece gündüz çalışıp hadis ve Kur'an okumuş, nice fenne çalışarak ilim ve irfan sahibi olmuş şair, yeterince tesire muvaffak olamamaktan müştekidir:

*Fakat bunu kim bildi kim dinledi en sonra
Bu yurda bir mersiye yazıp giryân okudum.
Gözlerini açmaya koştukça kör milletin
Gözlerimi çıkardı izi tozu zilletin
Ben nura çağırdıkça nâr döktüler başıma
Dermanı yokmuş meğer küfrân denen illetin.”⁸⁴*

Kendisini âmâlar diyarında doğan bir kış güneşine, sağırılar arasında öten bir bülbüle benzetir.⁸⁵ Fakat bir gün şiirlerinin yayımlandığını, büyük bir alakaya mazhar olduğunu, hakkında toplantılar tertip edildiğini görseydi, yine böyle mi düşünürdü bilemiyoruz.

---

nüfusun bulunmadığı bir köy haline gelmiştir.

82 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 53.

83 Abdülfettah Rauf, *Ey Yurdum*, 153.

84 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 35.

85 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nura*, 39.

SONUÇ

Önü ve sonu meçhul olan dünyada, uçsuz bucaksız engin denizlerdeki bir gemiye bırakılmış/fırlatılmış gibiyiz. Kendimizin de bırakıldığımız geminin de yerini, nereden gelip nereye gitmekte olduğunu kendi bilgi imkânlarımızla tespit etmekten mahrumuz. İşte içine bırakıldığımız bunca meçhulün ve sırrın ortasında endişemizi dindirecek ve bizi sakinete kavuşturacak sığınaklarımızın başında, Mevlâmız (c.c) ve O'nun bize rehberlik etmek üzere gönderdiği kelimâ, iman ve vatan, din ve millet mensubiyetimiz ile dilimiz ve edebiyatımız gelmektedir. İnsanın bütün hakiki sığınaklarını değersizleştiren, çoraklaştıran modern çağın insanın bu varoluşsal endişelerine ve rota arayışına sunduğu tek çare geminin pencerelerinin perdelerini çekerek, insanın ötesi ile irtibatını koparmak, ufkunu gemiye/dünya hayatına hapsedmektir.

Bu sebeple kadim tasavvurumuzda birbirinin mütemmim cüzü olarak iman ve vatan ile din ve millet kavramları mümin için varoluşsal bir mana taşır. Vatan davasından ayrı bir iman davası da millet davasından ayrı bir İslâm davası da son iki asırda tarih şuuru parçalanmış modern bireyin ihdas ettiği bir bid'attır. İşte şiirlerinin merkezini, varoluşsal bir mesken olarak vatan/millet ve iman/İslâm davasının teşkil ettiği gerek Mehmet Akif gerekse Abdulfettah Rauf gibi şahsiyetler, bahsini ettiğimiz bu kadim sahîh klasik tasavvurun son canlı timsalleri gibidir. Bu tasavvurun en yüksek ifade formlarından biri de dil ve edebiyattır. Böylece darü'l-İslâm'ın her köşesinde olduğu gibi Balkanlarda da dinî hayatın ve kimliğin muhafazası için zorunlu olan sacayağı misali üç unsurunun yani İslâm/millet, iman/vatan ve dil/edebiyat davasının Fettah Efendi'nin şahsında ve şiirinde sapasağlam kaim olduğuna şahit oluyoruz.

Eğer Müslümanlar son iki asırda millet ve tarih şuuru buhranına maruz kalmazaydı, çağımızda kadim vatan coğrafyalarında

Batı'nın ve merkezi kapitalist sistemin icra ettiği bölüp parçalama ve sömürgeleştirme faaliyetleri bu derece yol alamazdı. Mesela yakın geçmişte vatansız iman, milletsiz İslâm davası güden malum örgütü (FETÖ) Müslümanlar teşhis etmekte zorlanmaz ve ona aldanmazdı.

Bugün küreselleştirilen kapitalist dünyada Müslümanım diyenler dahi “Vatanım ruy-i zemin, milletim nev'i beşer” fikriyatına yakın durmakta ve “yeryüzünü vatanı, insanlığı milleti” olarak vehmetmeye meyletmektedir. Dünya vatandaşlığı propaganda-sına maruz kalan, Tanrı'dan, köklerinden uzaklaşmış, aidiyet ve mensubiyet bağlarından sıyrılmış, bütün hakiki sığınaklarından mahrum bırakılmış modern insan, üretim, tüketim ve eğlence sarmalında uyuşturularak meta yığının ortasına bir kullanım nesnesi olarak terk edilmiş, kalabalıklar içinde yalnızlık ve buhran içindeki bireysel yaşama mahkûm edilmiştir. Bu sebeple mensubiyetlerin değersizleştirildiği günümüz dünyasında dinî ve millî kimliklerimizi sıhhatle muhafaza edebilmek, Müslüman olarak var olabilmek bir yana insan kalabilmek için bile büyük bir kıymeti haizdir. İşte günümüzde başta Makedonya'da varlığını ve kimliğini devam ettirme mücadelesi veren Müslümanlar olmak üzere, dünyanın herhangi bir köşesindeki ümmet-i Muhammed'in hatta bütün insanlığın, şuurla mensubiyetlerini, sahici sığınaklarını hatırlaması bakımından merhum Abdülfettah Efendi'den öğreneceği çok şey vardır.

KAYNAKÇA

- Abdula, Sevba, “Balkanlarda Müslüman Kimliği: Ulus/Öteki, Resmi İdeolojiler ve İslâm Dünyası”, ed. Lütfi Sunar, *Çağdaş Dönemde Müslüman Düşünce-Balkanlar*, YTB Yayınları, 2021.
- Aclûnî. *Keşfü’l-Hafâ ve Müzîlû’l-İlbâs ‘ammâ İstehera mine’l-Ehâdîs ‘alâ El-sineti’n-Nâs*. Beyrut: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1932.
- Altaytaş, Muhammet. *Kur’ân-ı Kerim’de Ehl-i Kitap: İtikadî Açıdan Yahudilik ve Hristiyanlık*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2016.
- . “Ali Yakup Cenkçiler ve Balkanlarda Türk Kimliği.” *Social and Cultural Integration in Balkans* içinde, Haz. Recai Aydın, 377–386. Ohrid: International Vision University, 2017.
- . “İslâmî Zaviyeden Mehmet Akif’te Vatan, Millet ve Tarih Şuuru.” *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar* içinde, 387–408. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Cürcânî. *et-Ta’rîfât*. Beyrut: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1983.
- Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat*. Haz. M. Ertuğrul Düzdag. İstanbul: Derghâh Yayınları, 1999.
- İsfahânî, Râğıb el-. “m-l-l” md. *el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân*. Beyrut: Dârü’l-Ma’rifa, 2005.
- Özel, İsmet. *Şiir Okuma Kılavuzu*. İstanbul: Oğlak Yayınları, 1994.
- Abdül Fettah Rauf. *Ey Yurdum*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2023.
- . *Garâmî Parçalar*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022.
- . *Na’t ve Münâcât*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2023.
- . *Vardar*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022.
- . *Yine Vatan İçin*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2021.
- . *Zulmetten Nûra*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022.